

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างความรู้ ปัจจัยการมีส่วนร่วม และการพัฒนารูปแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม

5.1 สรุปผลการวิจัยการศึกษาความรู้ความ และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ จังหวัดมหาสารคาม

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงถึงร้อยละ 59.60 เพศชายร้อยละ 40.40 สถานภาพ เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 52.70 เมื่อพิจารณาด้านอายุพบว่า มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน คิดเป็นร้อยละ 53.80 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 85.40 นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 99.60 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.50 มีอาชีพหลักเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 95.80 การถือครองที่ดินส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองของตน จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 93.40 โดยที่ดินที่ครอบครองหรือเช่า จะมีเนื้อที่ต่ำสุด 3 ไร่ สูงสุด 36 ไร่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 78.50 โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 2,000 -15,000 บาท ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากชุมชนโคกใหญ่ เพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่างทั้ง หาอาหาร/ของป่า สัตว์ เก็บไม้/ฟืน เก็บสมุนไพร นำสัตว์เข้าไปเลี้ยง พักผ่อนหย่อนใจ และประกอบพิธีกรรมในป่า(เช่น บวชป่า บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เผาศพ ฯลฯ) คิดเป็นร้อยละ 69.20 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มหรือคณะกรรมการต่างๆ ในชุมชน จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 63.10 เป็นสมาชิก จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 36.90 ส่วนผู้ที่ตอบแบบสอบถามกรณีที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 46.90 โดยกลุ่มที่เป็นสมาชิก คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ คณะกรรมการป่าชุมชน ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียวได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.70 กลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 11.50 คณะกรรมการป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8.30 กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า คิดเป็นร้อยละ 6.20 กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.20 กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครรักษาป่า คิดเป็นร้อยละ 3.10 และกลุ่มอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง คิดเป็นร้อยละ 3.10

5.1.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน

ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกมากที่สุดคือ ป่าชุมชน คือ ป่าที่ประชาชนรักษาไว้ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชนเอง ตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 99.20 รองลงมา คือ ประชาชนสามารถเก็บหาพืชและของป่าจากป่าชุมชนได้ ตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 98.50 การดูแลรักษาป่าชุมชนจะให้ได้ดี คือ การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 97.70 การรักษาป่าชุมชน เป็นการอนุรักษ์ ดิน น้ำและสัตว์ป่าด้วย ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 96.50 ส่วนข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกน้อยที่สุดคือ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การรักษาป่าไม้ไว้ โดยห้ามนำไม้มาใช้โดยเด็ดขาด ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 71.50 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 17.01 คะแนน โดยมีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 85.06

5.1.3 ความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับความรู้และกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การเพาะชำกล้าไม้ การเตรียมพื้นที่ปลูกป่า การปลูกป่า การดูแลรักษาป่า และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 90.80 โดยส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากหลายๆ ช่องทาง เช่น วิทยุ เพื่อนบ้าน กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน การเป็นสมาชิกกลุ่ม (องค์กรชุมชนท้องถิ่น) อื่นๆ ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ช่องทางใดช่องทางหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ได้แก่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 12.30 เพื่อนบ้าน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 วิทยุ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.20 และจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม (องค์กรชุมชนท้องถิ่น) อื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า ดูแล บำรุงรักษาป่าไม้ชุมชนโคกใหญ่เป็นบางครั้ง จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 52.70 และไม่เคยร่วมเข้าเลย คิดเป็นร้อยละ 19.20

5.1.4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 0.60 \pm 0.61$) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้รายด้าน พบว่า ด้านที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x} = 0.70 \pm 0.71$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 0.52 \pm 0.55$) อยู่ในระดับน้อย

5.1.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โคกใหญ่

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) จำนวน 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (Y) จำนวน 1 ตัวแปร ดังนี้ คือ มีความสัมพันธ์เชิงบวก 8 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงลบ 2 ตัวแปร โดยตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปรนั้น มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปรมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ (Y) หรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผันแปรต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตาม ในแบบคะแนนมาตรฐานมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือคณะกรรมการต่างๆ (X_{10} Beta = .539) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (X_8 Beta = -.128)

5.2 อภิปรายผลการพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วม ของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่

สำหรับรูปแบบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่นั้น จากการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุม ได้มีการนำเสนอรูปแบบหรือวิธีการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ไว้หลายรูปแบบ และยังเสนอแนะการนำรูปแบบหรือวิธีการต่างไปปฏิบัติควรนำวิธีการต่างๆ เหล่านี้มาบูรณาการให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ป่าอย่างเป็นรูปธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและยังคงความยั่งยืนของป่าชุมชนโคกใหญ่ไว้ตลอดไป ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเกื้อกูล รูปแบบหรือวิธีการที่ได้จากที่ประชุมมีดังนี้

การจัดการระบบนิเวศชุมชน สำหรับการจักระบบนิเวศชุมชนป่าโคกใหญ่ได้แก่ การไม่บุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อครอบครอง นอกจากนั้นยังควรคงใช้การแบ่งโซนป่าออกเป็นป่าชั้นใน ป่ากันชน และเขตพื้นที่นา สำหรับพื้นที่ทำกินควรจะต้องทำการเกษตรแบบผสมผสาน หรือวนเกษตร และต้องเคารพกตিকা กฎระเบียบ ของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนโคกใหญ่ภายใต้ระบบวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตดั้งเดิม จากการระดมความคิดเห็นจึงเห็นพ้องต้องกันในการที่จะนำเอาวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ให้เข้ามามีบทบาทต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ ดังเช่น เขตป่าอภัยทาน เป็นพื้นที่ที่ถูก

กำหนดไม่ให้มีการตัดไม้ ล่าสัตว์ ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ป่าชั้นใน ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ป่า ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาเพื่อการอนุรักษ์ป่า โดยให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่ และคนรุ่นเก่าปฏิบัติเป็นแบบอย่าง เช่น ความเชื่อในการใช้ไม้ในป่า โดยบอกหรือกำหนดชนิดไม้ที่ไม่เป็นมงคล ชาวบ้านจะได้ไม่นำมาใช้ ประโยชน์ โครงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ เช่นการบวชป่า การตั้งศาลเจ้าป่า พิธีบุญสืบชะตาป่า จัดวันปลูกป่าประจำปี ปลูกป่าทุกวันพระ จะเห็นได้ว่าความเชื่อเหล่านี้จะช่วยรักษาผืนป่าเอาไว้และเชื่อมโยงถึงการดำรงชีวิตอยู่ของสัตว์อื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในป่า

ด้านความรู้ความเข้าใจ ได้มีการนำเสนอโครงการต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ให้กับชาวบ้าน เยาวชน ผู้เข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ควรประชาสัมพันธ์ โดยหอกระจายข่าวของทุกหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าชุมชนโคกใหญ่ให้ความรู้ความเข้าใจ ความสำคัญของป่า ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาที่ทางกลุ่มเครือข่ายได้ตั้งไว้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน เครือข่ายป่าอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ ผู้นำชุมชน เข้ามามีบทบาทในการปลูกจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่ให้แก่ เยาวชน ประชาชน ที่อาศัยอยู่รอบป่าโคกใหญ่อย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกใหญ่เพิ่มขึ้น ให้มีการประชุมคณะกรรมการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำเสนอสถานการณ์ของป่าในปัจจุบัน เพื่อร่วมกันหาวิธีการ ปรับปรุง แก้ไข หากมีปัญหา เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ข้อเสนอในที่ประชุมอยากให้นายอำเภอเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น การศึกษาดูงานการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนอื่น เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และเป็นแนวทางหรือตัวอย่างในการอนุรักษ์ป่าแก่คนในชุมชนป่าโคกใหญ่